

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора В.І.Шахова про дисертаційну роботу Ольги Іванівни Гулай **«Теоретико-методичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю в умовах неперервної освіти»**, поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Сучасна педагогічна дійсність позначилася інтеграційними процесами у сфері професійної освіти. Це зумовлює необхідність усвідомлення і вироблення нових теоретичних засад для забезпечення ефективного функціонування системи фахової підготовки майбутніх будівельників.

Основою якісної підготовки фахівців будівельного профілю як наукомісткої та високотехнологічної спеціальності є ідея неперервної освіти. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише фундаментальних теоретичних знань, які в сучасну епоху перманентних стрімких змін швидко втрачають свою актуальність, а й здатності самостійно їх здобувати впродовж всієї професійної кар'єри. Так звана знаннява парадигма у навчанні майбутніх фахівців будівельного профілю практично вичерпала свій розвивальний потенціал, що призводить до загострення як теоретичних, так і методичних суперечностей в освітній галузі будівельного напрямку. Саме тому актуальним є обґрунтування теоретичних засад неперервної професійної освіти майбутніх будівельників на засадах системного, синергетичного, компетнісного, особистісного та акмеологічного підходів, які здобувач обрала цілком обґрунтовано як методологію свого дисертаційного дослідження.

Дослідниця аргументувала, що в зв'язку з цим нового актуального значення набувають питання реалізації змісту фундаментальної складової професійної компетентності майбутнього фахівця будівельного профілю,

дослідження механізмів інтеграційної взаємодії навчальних закладів у системі ступеневої освіти та педагогічні аспекти готовності студентів до навчальної діяльності на різних етапах неперервного навчання, впровадження інноваційних технологій навчання в підготовці майбутніх будівельників.

Зв'язок теми із планами відповідних галузей науки

Варто наголосити, що тема дисертації О.І.Гулай є складовою планів науково-дослідних робіт Луцького національного технічного університету з теми «Теоретико-методичні засади професійної підготовки фахівців», Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії з теми «Управління освітніми процесами у вищих навчальних закладах», було складовою грантового дослідження "Modernization of curricula of two-level program of study (bachelors / masters) of engineering materials based competency approach and best practices for the implementation of the Bologna process". Тема дисертації узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні.

Найбільш істотні наукові результати дисертації

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури обґрунтовано науково-методологічні засади неперервного навчання фахівців будівельного профілю (п. 1.1, с. 23-55).

Обґрунтовано використання положень компетентнісного синергетичного та акмеологічного підходів освітніх парадигм у професійній підготовці майбутніх фахівців будівельної сфери в умовах неперервної освіти (розділ 1, п.1.2, сс. 55-80; п. 1.3. сс. 81-102).

2. Доведено провідну роль компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців будівельної сфери, який акцентує увагу на результатах освіти, причому результат освіти розглядається не як сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти у різних проблемних ситуаціях.

Визначено професійну компетентність майбутніх будівельників як здатність фахівця на основі набутих інтегрованих знань, умінь, досвіду та особистісних якостей здійснювати професійні функції досягнутого кваліфікаційного рівня.

Доведено, що показниками професійної компетентності фахівця є не тільки знання, уміння, навички, які формують загальний професійний інтелект (когнітивний та діяльнісний компоненти), але і професійна позиція та індивідуально-психологічні особливості фахівця (мотиваційно-ціннісний компонент).

3. Запропонована система професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю в умовах неперервної освіти і розроблена її структурно-функціональна модель (п. 3.3, рис. 3.8 на с. 238), що базується на застосуванні компетентнісного підходу, інтерактивних технологій, пов'язаних із синергетикою та акмеологією.

4. Розроблено модель ступеневого формування професійної компетентності за умов неперервної освіти (п.2.2 с.133-156), що включає основні компоненти професійної компетентності (ключові, предметні та фахові), умови та засоби їх формування, освітньо-кваліфікаційні рівні, котрі здобуваються в навчальних закладах будівельного профілю, виробничі функції, які здатний виконувати фахівець. Охарактеризовано етапи формування компетентного фахівця, завершальним з яких є досягнення професійної майстерності, морального і матеріального успіху.

Запровадження запропонованої моделі вимагає комплексу основних педагогічних умов: інтеграційного перетворення змісту природничонаукової та фахової підготовки із наближенням до рівня сучасних будівельних технологій; формування позитивної мотивації навчання, спрямованої на досягнення успіху; активізації навчально-пізнавальної діяльності відповідно до форми навчальної діяльності та індивідуальних особливостей студентів; забезпечення системного

методичного супроводу навчального процесу із врахуванням освітніх інновацій і тенденцій сучасного будівельного виробництва.

5. Запропонована поетапна методика формування компетентного фахівця передбачала «покрокове» набуття студентами експериментальної групи професійно значущих знань, формування і відпрацювання практичних умінь і навичок, необхідних для досягнення індивідуальних вершин у розвитку кожного студента й викладача. Відбувалося це на основі застосування інтерактивних, діяльнісних, особистісно орієнтованих методик, тренувальних методів розв'язання завдань і ситуаційних проблем та проектів, пов'язаних із майбутньою діяльністю в сфері будівельної індустрії, інтерактивних методичних прийомів («Ланцюжок», «Плюс-мінус», «Хімічний (фізичний) погляд», «Альтернатива» та ін.), спрямованих на формування продуктивного, творчого мислення, навичок самоосвіти студентів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Систематичне застосування різнопланових методів педагогічної діагностики (тестів, усних співбесід, оцінювання письмових розрахункових робіт та захисту проектів) сприяло об'єктивному оцінюванню навчальних досягнень студентів та коригуванню динаміки навчального процесу.

Аналіз результатів педагогічної діагностики на формувальному етапі засвідчив суттєве зростання рівня компетентності студентів скороченої форми навчання, які здобули кваліфікацію молодшого спеціаліста, порівняно із студентами, що вступали у ВНЗ на основі повної середньої освіти. Таким чином, одержано належні аргументи ефективності неперервного навчання майбутніх будівельників та доцільності запропонованих інновацій.

Ступінь обґрунтованості використаних методів

Актуальність проблеми конкретизовано автором у меті, об'єкті, предметі і завданнях дослідження. Аналіз рукопису дисертації засвідчує, що поставлені завдання розв'язано, мету наукового пошуку досягнуто.

Зміст дисертації свідчить про глибоке володіння здобувачем проблемами теорії і методології професійної педагогіки.

Достовірність результатів забезпечено опорою на наукову методологію, тривале дослідне вивчення наукової проблеми (2009 – 2015 рр).

Перевагами дослідження О.І.Гулай є також високий ступінь аргументованості і конкретизації декларованих у дослідженні положень; узагальнення значного масиву психолого-педагогічних джерел, системне використання комплексу взаємодоповнюваних дослідницьких методів, методів математичної статистики (критерії Стюдента та Пірсона).

Результати проведеного дослідження впроваджено у навчально-виховний процес підготовки студентів напряму «Будівництво» факультету будівництва та дизайну Луцького національного технічного університету, Навчально-наукового інституту будівництва та архітектури Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне), механіко-технологічного факультету Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя, Інституту будівництва та інженерії докілья Національного університету «Львівська політехніка», Луцького вищого професійного училища будівництва та архітектури, Ковельського промислово-економічного та Любешівського технічного коледжів. До експерименту на різних етапах залучені понад 700 студентів та 45 викладачів фундаментальних і спеціальних дисциплін.

Нові факти, одержані здобувачем

У дослідженні теоретично розроблено й обґрунтовано систему професійної підготовки кваліфікованих фахівців будівельного профілю, що відображає педагогічні цілі, концептуальні засади, завдання, пріоритети, специфіку організації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю в умовах неперервної освіти.

Обґрунтовано методологічні, теоретичні, педагогічні основи професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю в

умовах неперервної освіти; уточнено сутність професійної компетентності майбутніх будівельників. Визначено методологічно важливі принципи ступеневої підготовки майбутніх будівельників (професійної спрямованості, наступності, фундаментальності, інтеграції, інформатизації) у контексті утворення системи знань і вмінь «будівельний матеріал – будівельна технологія – будівельний виріб» і неперервного формування професійної компетентності.

Значення отриманих автором результатів дослідження для науки і практики

Дисертаційна робота містить нові наукові положення, що сприяють підвищенню якості професійної підготовки кваліфікованих фахівців будівельного профілю у контексті входження України до Європейського освітнього простору.

Обґрунтування системи професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю здійснено з урахуванням теорій біхевіоризму, когнітивізму, неперервної освіти, компетентнісної та акмеологічної парадигм навчання.

Теоретичні положення і висновки дослідження, оновлений на основі компетентнісного підходу зміст та розроблена робоча навчальна програма з дисципліни «Хімія» для вищих технічних навчальних закладів, навчально-методичний комплекс з дисципліни та методика його реалізації, які рекомендовано для створення методичного забезпечення природничо-наукових та фахових навчальних дисциплін напряму «Будівництво» у коледжах та університетах; інтерактивна методика навчання, що застосовуються при проведенні, лабораторних занять та самостійної роботи студентів з фізики, хімії, вищої математики та дисциплін фахової підготовки, дидактичні матеріали для проведення різнорівневого моніторингу рівнів навчальних досягнень студентів можуть бути використані у процесі модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю, в теоретичних та експериментальних

дослідженнях з теорії та методики професійної освіти, для вдосконалення навчального процесу у ВНЗ II, III та IV рівнів акредитації, а також у закладах післядипломної освіти.

Повнота викладу результатів в опублікованих працях

Відзначимо рівень оприлюднення результатів дослідження. Результати дослідження О.І. Гулай опубліковано в 65 наукових і науково-методичних працях, з них - 58 одноосібних, зокрема: 2 одноосібні монографії (42,5 авт. аркушів), 2 навчальні посібники, 25 статей у провідних фахових виданнях, 4 в іноземних виданнях, 5 навчально-методичних видань, 22 статей у наукових збірниках, збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, 5 тез доповідей конференцій. Загальний обсяг особистого внеску становить 100,65 авт. арк.

Текст автореферату відповідає змісту і структурі докторської дисертації, дає чітке уявлення про її специфіку та отримані результати наукового пошуку.

Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації автор не використовувала.

Перспективні напрями подальших наукових розвідок доцільно спрямувати на уточнення механізмів формування професійної компетентності як у системі ступеневої освіти, так і поза нею, пошук нових та удосконалення наявних методів і форм навчальної діяльності студентів. Результати проведеного дослідження є основою для розроблення методик викладання дисциплін природничонаукової та професійної підготовки фахівців будівельного профілю в університетах і коледжах України.

Зауваження і побажання

Разом із позитивною оцінкою змісту дисертації, рівня її виконання, вважаємо за необхідне висловити такі зауваження і побажання:

1. Дещо еkleктичною звучить теза щодо обґрунтування концептуальних засад ступеневого навчання майбутніх будівельників у

вищих технічних навчальних закладах «на основі впровадження системного підходу до формування професійної компетентності фахівців-будівельників різних освітньо-кваліфікаційних рівнів із урахуванням потреб виробництва та особистих запитів, акмеологічних і синергетичних засад, інноваційних педагогічних тенденцій» (с.11).

2. На нашу думку, автор недостатньо уваги приділила аналізу зарубіжного досвіду підготовки фахівців будівельного профілю. В контексті євроінтеграційних процесів доречним був би аналіз зарубіжного досвіду (і не тільки Польщі) та можливостей його використання в системі професійної освіти в Україні в окремому параграфі.

3. Серед принципів розробленої концепції професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю в умовах неперервної освіти, дисертантка називає принцип «забезпечення неперервної освіти» (с.140), що, по-перше, в такому контексті звучить як тавтологія, а по-друге, очевидно, йдеться про загальнодидактичний принцип – «наступності освіти».

4. У списку використаних джерел наявні застарілі джерела, зокрема підручник з педагогіки Ю.К.Бабанського, в той час як відомі нові джерела, в першу чергу, вітчизняні посібники і монографії з педагогіки відсутні.

5. Вважаємо, що з міркувань уникнення перевантаження основної частини роботи другорядними фактами, дані, вміщені, зокрема в таблицях 4.5 та 4.6. (с.303-305), доцільно було б перенести в додатки.

6. Робота не позбавлена окремих мовно-стилістичних огріхів, кальок, русизмів, наприклад, «нормуючим» (с.374), замість - «нормативним», «в якості» замість – «як» (с.104).

Висловлені побажання не є принциповими і не впливають на загальний високий рівень докторської дисертації, в якій здійснено комплексне вирішення актуальної наукової проблеми, що полягала в обґрунтуванні теоретичних та методичних засад професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю в умовах неперервної освіти.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Аналіз дисертації, автореферату, опублікованих наукових праць Гулай Ольги Іванівни дає підстави для такого висновку. Дисертаційна робота **«Теоретичні та методичні засади основи професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю в умовах неперервної освіти»** є самостійною, науково значущою, структурно завершеною. У дослідженні отримано нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати в галузі теорії і методики професійної освіти, що в сукупності є суттєвими для теорії і практики розвитку професіоналізму фахівців будівельної сфери.

Докторська дисертація відповідає паспорту спеціальності 13.00.04, профілю спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01, вимогам пунктів 9, 10, 12 і 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від № 567 від 24.07.2013 р. а його автор – Гулай Ольга Іванівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри психології

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

В.І. Шахов

